

THE SEMANTIC FIELD OF *VRAJĂ*, *A VRĂJI*, *VRĂJIT* IN TRAIAN DORZ'S POETRY

Florina-Maria Băcilă, Assist. Prof., PhD, West University of Timișoara

*Abstract: The current paper's objective is to consider the stylistic values of terms belonging to the same semantic field and which have a common root – the noun **vrajă**, the verb **a vrăji** and the participle **vrăjit**, highlighting their role in creating the lyrical frame of Traian Dorz – a contemporary Romanian poet, unfortunately a less studied one (in 2014 there is the celebration of 100 years from his birth), author of thousands of poems with mystical approach and of many volumes with memoirs and religious meditation. We will have in view the fact that these lexemes trigger both positive and negative connotations (used in interesting combinations), illustrated through the means of other words from the same semantic field like **a fermeca**, **a răpi** or **a încânta** and their correspondent derivatives. Moreover, in several situations, in the structure of one and the same poem, the above-mentioned terms are used alternatively; thus being created authentic contextual equivalencies between these and others that have figurative meanings. Beyond the simple usage of certain meanings – more or less known – the presence of such terms in Traian Dorz's lyric emphasizes the author's artistic belief, his vision of life and Divinity, of the unique relation between man and Creator – idea which represents the pillar of the entire lyrical message of the Romanian poet.*

Keywords: *derivation, Lexicology, Semantics, Stylistics, Mystical-Religious Poetry.*

În analiza oricărui tip de text literar, un loc aparte îl ocupă perspectiva lexicosemantică, coroborată cu abordarea structurii sintactice, demers cu atât mai necesar (și semnificativ) atunci când valorile semantice ale cuvintelor vin să jaloneze crezul artistic al autorului, contribuind la construcția textuală a artelor poetice, adesea menite să reflecte dramatismul traseului său existențial.

Lirica lui Traian Dorz, un poet român contemporan a cărui experiență de viață se confundă aproape total cu cea de natură scriitoricească, poate fi definită ca o poezie a trăirii întru înalt, întru spiritualitate, aparținând unui autor ce are deplina conștiință a acestei dimensiuni prin intermediul căreia, după cum se știe, marile spirite ale umanității au reușit să se salveze întotdeauna, supraviețuind, în ciuda condițiilor vitrege impuse de regimurile totalitare, prin revelația unor modalități specifice de a transfigura durerea și de a dobândi libertatea în spațiul carceral: *crediința* mijlocită de *rugăciunea* practică și *creația*¹.

Traian Dorz nu a scris poezie de dragul poeziei sau literatură fără sens; în consecință, nici nu a căutat să epateze prin limbaj, nu a urmărit spectaculozitatea lingvistică sau culoarea care să estompeze mesajul religios, ci a vizat un scop anume: împlinirea mării misiuni la care s-a simțit chemat. Cu alte cuvinte, direcția estetică a poeziei sale se conturează, în bună măsură, prin intermediul versurilor înseși, alcătuiind (discursiv, nu încifrat) o adevărată artă a iubirii pentru Dumnezeu. Lirica dorziană poate fi definită, așadar, ca artă poetică profundă a unui spirit aflat în căutarea absolutului religios, „orbit” de lumina Divinității (pe care și-a dorit-o încontinuu), captivat plenar de puterea Sa. Poate de aceea autorul nu este deloc

¹ Pentru această idee, vezi Ioana Cistelean, *Poezia carcerală*, Pitești, Editura Paralela 45, 2000, p. 21-27 *passim*; Emanuela Ilie, „Dă-ne, Doamne, mântuirea / pentru jertfa ce-am adus...”. *Poezia-rugăciune în spațiul închisorilor comuniste*, în Alexandru Gafton, Sorin Guia, Ioan Milică (editori), *Text și discurs religios*, nr. 2 / 2010. *Lucrările Conferinței Naționale Text și discurs religios, ediția a II-a, Iași, 13-14 noiembrie 2009*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2010, p. 417-418 *passim*.

exploziv în limbaj – și aceasta, în strânsă legătură cu atitudinea de umilință asumată conștient, în integralitatea ei, de simplitate înaltă, de prosternare în fața Creatorului, cu convingerea fermă că, singură, întoarcerea la sacru și la credință reprezintă soluția izbăvitoare. Oarecum în contradicție cu preceptele modernității, creația lui proclamă, într-o manieră extrem de explicită, adâncirea trăirii spirituale, fapt ce merită a fi pus în lumină, întrucât constituie un veritabil punct de reper pentru felul cum a fost gândit, în principiu, modul de construcție textuală.

Ne propunem, în continuare, să relevăm faptul că, la nivelul întregii opere dorziene, pot fi identificați anumiți termeni care se impun, la o lectură atentă, printr-o repetitivitate emblematică, fundamentali pentru acest tip de artă poetică, relevanți nu numai statistic, ca frecvență, ci și prin aportul lor la conturarea unor sfere semantice. Din acest motiv, ne vom opri, în cele ce urmează, asupra unor lexeme înrudite ca sens², urmărind valorile pe care le dezvoltă nu atât în sine, cât la nivelul textului (în relație cu celelalte elemente integrate în structurile sintactice) și, implicit, cristalizarea lui în jurul acestor „mărci”, care, prin manifestările lor concrete în spațiul poeziei mistico-religioase, adâncesc (și întregesc) relieful creației artistice.

Astfel, substantivul feminin *vrajă* (< v. sl. *vraža*) are, în aproape toate fragmentele selectate din lirica dorziană, înțelesul conotat negativ ‘ademenire, înșelătorie’, apropiat de ‘magie (cu caracter ocult), vrăjitorie’ (din basme și superstiții)³, mai ales în secvențe (cu rezonanțe în *Ecclesiastul* biblic) vizând – după cum o demonstrează colocațiile respective – consecințele distructive ale mirajului acestei lumi perfide a zădărniciilor asupra ființei umane, aflate într-o continuă luptă cu tentația plăcerilor deșarte, a teluricului străin de poruncile divine și de dimensiunea sacralității, în realitate aducător de pierzare și distrugere (aici și în perspectiva eternității): „mai trecătoare-i vraja plăcerii pământeste / ca umbrele, – și totuși ce veșnic o plătești!” (CA 148, *De ce te zbați zadarnic?*⁴); „Iar cel ajuns aproape de **vraja pierzătoare** / cu neputință este, ades, a fi salvat, / fiindcă se unește și el cu ucigașul / luptând în contra celui ce vrea a-l mântui.” (CR 111, *Adâncuri*); „– O, ochi fără știință / și suflet fără minte, / nu vă lăsați prea lesne atrași și nimiciti! / Privirea ce vă cheamă / și **vraja** ce vă ncântă / e șoapta blestemată a șarpelui călău” (CR 111, *Adâncuri*; de remarcat redundanța rezultată din inserarea progresivă a mai multor elemente aparținând aceluiași câmp semantic, în diverse poziții sintactice și cu diferite valori); „Ispito, tu ești umbra seninului curat / și **vraja blestemată** ce-atrage spre păcat” (CDr 12, *Ispito!*); „Iubirii sincere, întregă / căldura inimii trimite-i / și-atunci vei fi ferit oriunde / de **vraja ochiului ispitei**.” (CDr 75, *Grijește*

² Ne-am referit la o altă familie de cuvinte din această sferă semantică în studiul nostru *The Lexical Family of the Noun farmec in Traian Dorz's Poetry*, în „Romanian Journal of Literary Studies” (Târgu-Mureș), nr. 4 / 2014, p. 343-350.

³ Pentru sensurile termenului *vrajă*, vezi DLR, MDA, DEX, DLRLC, DLRM, NDU, s.v., iar pentru evoluția lui semantică, vezi și Lazăr Șăineanu, *Încercare asupra semasiologiei limbei române. Studii istorice despre tranzițiunea sensurilor*. Cu o alocuțiune-prefață de B. P. Hasdeu. Ediție îngrijită, studiu introductiv și indice de Livia Vasiliuță, Timișoara, Editura de Vest, 1999, p. 318-319; G. Mihăilă, *Împrumuturi vechi sud-slave în limba română. Studiu lexico-semantic*, București, Editura Academiei, 1960, p. 150.

⁴ Spre a nu îngreuna parcurgerea notelor de subsol, am optat, în studiul de față, pentru notarea, în text, a trimiterilor (cu abrevieri) la volumele (aparținând lui Traian Dorz) din care au fost selectate secvențele lirice, urmate de numărul paginii (paginilor) la care se află fragmentul respectiv și de titlul poeziei. Sublinierile din versurile citate (exceptându-le pe cele în dreptul cărora se face mențiunea [*subl. aut.*]) ne aparțin.

numai Adevărul); „rupe **vraja** care / ochii ți-nfășoară, / – doar când uiți, ispita / duhul ți-l doboară.” (CNem 166, *Chiar mergând cu Domnul*).

O bună parte dintre structurile citate actualizează, concomitent, funcția conativă și funcția fatică, reliefate și de utilizarea imperativului (care, prin definiție, se centrează asupra destinatarului, asupra ideii de „punere în act” a unui proces, influențată de către locutor) sau a unor sintagme ce implică adresarea directă (la persoana a II-a), certificând intenția autorului de a-și organiza textul în mod dialogic (și exclamativ-imperativ), de a intra într-o relație directă cu Dumnezeu și cu ceilalți (inclusiv cu sine însuși), de a teatraliza, astfel, adresarea, precum, odinioară, Fericitul Augustin, în *Confesiunile* sau în *Solilocviile* sale: „Depășind suferința individuală, poetul devine de fapt un *poeta vates* [subl. aut.] ce-și asumă o dublă condiție (de individ [...] și de reprezentant al unei mulțimi cu patimi similare)”⁵, transgresând materialitatea, terestrul degradant și obscur.

Sensul ‘atracție, tentație’, desprins din următoarele versuri: „Nu-i pe lume nicio **vraja** / s-o mai țin în seamă / – zori doriți, izvoare limpezi, / dorul meu vă cheamă, / dorul meu aprins și mare / doar pe voi vă cheamă.” (CUit 124, *Tot mai grea...*), este cel care realizează trecerea înspre perspectiva semantic pozitivă a utilizării substantivului subliniat, într-un mesaj liric aflat oarecum la polul opus față de cel din citatul anterior, relevând sensul (figurat) ‘ansamblu de însușiri (deosebite) ale unei ființe, ale unui fenomen etc. care încântă, captivează, fascinează pe cineva; calitate a cuiva sau a ceva de a atrage, de a captiva, însușire a cuiva de a fermeca, de a fascina, de a încânta; putere (irezistibilă) de atracție, de încântare, de fascinare pe care o provoacă cineva sau ceva (prin însușiri deosebite); (atmosferă, ambianță de) încântare, (de) farmec, (de) fascinație, (de) atracție; emoție, plăcere pe care o simte cineva în fața unui lucru, a unei situații etc. deosebite’⁶ (legat, contextual, de binecuvântările divine asupra fiecărui creștin): „Tu **vraja frumuseții** privirii mi-ai ivit, / Tu dragostea cântării în suflet mi-ai trezit” (CDr 16, *Tu ești Acela Care!*)⁷.

Verbul *a vrăji* (< v. sl. *vražiti*) ilustrează, pe de o parte, semnificațiile ‘a captiva, a cuceri, a delecta, a desfăta, a fascina, a fermeca, a încânta, a seduce (prin aspect, însușiri etc. deosebite)’, într-o secvență subliniind extraordinara forță a chemării lui Dumnezeu la mântuire prin jertfa de pe Golgota, la antipodul ispitelor acestei lumi: „Privirea neclintit ținându-ți la Crucea Celui Preaiubit, / nici dintr-o parte, nici din alta, nimica **nu te-a mai vrăjit**.” (LD 198, *Când ai luat pe umăr crucea...*), și, pe de altă parte, ‘a ademeni (prin însușiri, aspect, făgăduințe, lingușiri, manifestări), a atrage, a amăgi, a ispiti, a seduce, a înșela

⁵ Emanuela Ilie, *op. cit.*, p. 419.

⁶ Vezi DLR, s.v., unde se precizează că substantivul *vraja* își actualizează acest sens „de obicei cu determinări în genitiv”.

⁷ Într-una dintre poeziile lui Traian Dorz, se poate remarca explicitarea de tip apozitiv a substantivului *farmec* (marcată prin *sau*) cu ajutorul termenului *har*, echivalent semantic: „Ce farmec minunat și tainic / e în al razei cald îndemn, / ce-nvie și arată lumii / al păcii și iubirii semn! // În tot ce e frumos – și-n toate / e-un farmec minunat și sfânt, / ce-n inimă, privind, coboară / puternic raiul pe pământ. // Dar parcă toate de pe lume / și poate că și-n Cer, la fel, / au numai câte-un singur farmec / sau har... și-n veci rămân cu el, // Pe când Tu, al Iubirii Soare, / Tu, al Cântării dulce Foc, / Tu, Dorul dorurilor mele, / le-ai veșnic toate la un loc!” (CCm 64, *Stăpânul ascultării mele*). O sinonimie contextuală similară, între termenii *har* și *vraja*, este evidențiată și de următoarea secvență selectată din volumul (semnat de autor cu pseudonimul Cristian Dor) *În așteptarea Mirelui. Cântări de dragoste*, Beiuș, Tipografia „Doina”, 1943, p. 62, unde, în poezia *Dorită Patrie-a Iubirii*, în loc de substantivul *harul* (cum apare, ulterior, în CCm 44), este întrebuițat termenul *vraja*: „De-am străbătut atâtea vremuri / Și drumuri fără de popas, / De vraja Păcii și luminii / Și Fericirii tale-atras”.

(cu promisiuni), a minți', în structuri binare sau ternare redundante (ce reflectă sensul său conotat negativ), organizate prin acumulări treptate, progresive (cu rol de explicitare), ale unor verbe-predicate din această sferă semantică și bazate pe raportul de coordonare (marcat prin juxtapunere sau prin conjuncția copulativă și), accentuând, într-un stil apropiat de cel al scrierilor patristice, necesitatea ca cei credincioși să rămână în starea de trezvie, de veghere permanentă, căci ei înșiși, deși supuși mereu tentațiilor de sorginte demonică, sunt îndemnați să aleagă în mod consecvent calea mântuirii: „Atâtea stele mincinoase / în viața mea au răsarit / și către zări necunoscute / să le urmez m-au amăgit. // **Am fost vrăjit de-a lor chemare / și glasul lor m-a fermecat**, / pe căi pierdute și străine / prea-ncrezător eu le-am urmat.” (CDin 112, *Atâtea stele...*; de remarcat, în această structură binară cu coordonare copulativă, faptul că a doua unitate propozițională conține un sinonim al lui *a vrăji*, și anume *a fermeca*, iar strofa anterioară include un alt verb, *a amăgi*, și un derivat adjectival din aceeași sferă semantică, având rolul de a potența, fără putință de tăgadă, valențele menționate, tot cu ecouri în *Ecclesiastul* biblic, deci, cu referire la „glasul” înșelător al deșertăciunilor pământești, al valorilor pervertite ale lumii, a căror atracție generează, în viziunea scripturistică, efecte distructive asupra sufletului omenesc); „Chiar când stai cu Domnul, / fii cu grijă sfântă, / patima **vrăjește**, / șarpele încântă” (CNem 166, *Chiar mergând cu Domnul*); „Nimic pe lume nu mă-ncântă, / **nu mă vrăjesc** și nu m-atrag, / Comoara mea, pe veșnicie, / ești numai Tu, Iisuse Drag.” (CCm 155 și PS 132, *Ce Nume Scump...*). Alternanța sinonimelor, menită să evite monotonia, „poate să exprime astfel, mai nuanțat decât repetiția, ideea de acumulare”⁸ în alcătuirea textului poetic.

Adjectivul de proveniență participială *vrăjit* are, în poezia dorziană, spre deosebire de sinonimul *fermecat*⁹, numai sens pasiv (‘aflat sub puterea, sub influența, sub acțiunea unei vrăji’), cu valențe atât pozitive (și figurate – ‘(despre oameni) care este atras, captivat, cucerit de cineva sau de ceva prin aspect, însușiri etc. deosebite; care este sub impresia fermecătoare, fascinantă provocată de cineva sau de ceva prin aspect, însușiri etc. deosebite; fermecat, încântat’; ‘(p. ext.) care exprimă, trădează încântare, admirație, entuziasm’¹⁰): „Îndurerat Izvor din Care / Iubirea Veșnică-a ieșit, / vâslesc pe mări învolburate, / luntraș, de Chipul Tău **vrăjit**.” (CDin 161, *Îndurerat Izvor*); „Când Te-am aflat pe Tine, Doamne, / tot sufletul mi-era **vrăjit**, / plângeam ca-n cea mai grea durere / atât eram de fericit.” (CA 15, *Când Te-am aflat pe Tine*) – trimitând la emoția înaltă a întâlnirii cu Dumnezeu, cu chemarea dragostei Lui infinite, cu frumusețea, beatitudinea și eternitatea prezenței Sale inegalabile, momente când sufletul se umple, la cote maxime, de farmec, de încântare sacră –, cât și negative (‘care este ademenit (prin fâgăduințe sau lingușiri), atras, ispitit, înșelat (cu promisiuni), mințit’),

⁸ G. I. Tohăneanu, *Expresia artistică eminesciană*, Timișoara, Editura Facla, 1975, p. 45; cf. și idem, *ibidem*, p. 44, unde se precizează că, „în planul conținutului, sinonimia nu este decât o repetiție «mascată», întrucât *aceeași* [subl. aut.] (sau aproape aceeași) idee se reia cu ajutorul unor termeni diferiți” – idee relevantă pentru textul poetic citat mai sus.

⁹ Cf., în acest sens, precizările din DA, s.v. *farmec*: „Deosebirea între *farmec* și *vrajă* [...] e aceeași ca între verbele corespunzătoare [...]; această deosebire nu se prea observă însă în literatură, unde aceste cuvinte sunt întrebuințate adesea împreună, aproape ca sinonime.”, și s.v. *fermeca*: „În literatură, deosebirile dintre *a fermeca* și *a vrăji* nu se prea fac și cuvintele se întrebuințază adesea ca sinonime.”. Pentru discuția despre aceste distincții semantice, vezi și Dana-Luminița Teleoacă, *Terminologia religioasă creștină în limba română*, București, Editura Academiei Române, 2005, p. 179-181 și p. 198-199.

¹⁰ DLR, s.v.

reflectând amăgirile efemerului și influența lor nefastă asupra celor ce doresc să-L caute sincer: „Durerea mea se luptă cu ochii lor **vrăjiți**, / căci *singuri* [subl. aut.] merg la fiara ce-i sfășie și-i pradă / și-așa-s de orbi, sărmanii, că nu pot fi oprți / și nici nu pot s-asculte, și nici nu pot să vadă!” (CVeșn 176, *Lumina mea se luptă*), idee desprinsă și din următoarea construcție realizată pe baza redundanței (textul integrează diverse unități cel mai adesea sinonime, subliniind sensul mesajului și, implicit, al adjectivului *vrăjit*, în strânsă legătură cu cele menționate): „Atâtea stele mincinoase / în viața mea au răsărit / și către zări necunoscute / să le urmez m-au amăgit. // [...] // Și totuși le-am urmat 'nainte, / purtat de-un gând, **vrăjit de-un dor**, / atras de raza mincinoasă, / crezând în nemurirea lor.” (CDin 112, *Atâtea stele...*)¹¹.

După cum se observă din cele de mai sus, utilizările termenilor (înrușiți) din această sferă semantică relevă faptul că ei dezvoltă, statistic vorbind, accepții specific repetitive, unitare (dar deloc banale), constituindu-se în adevărate nuclee la nivel textual, cristalizate în simetrii sinonimice, cu rol de intensificare semantică și de organizare a expresiei. De altfel, impresia generală care se cristalizează este aceea că autorul a urmărit și așezarea cuvintelor în lanțuri de cvasisinonime, în hiperonimii sau hiponimii, pentru a da un anume relief nuanțelor acestora; ca atare, maniera de manifestare a repetitivității devine centrul de interes al multora dintre creațiile lirice dorziene și fiecare dintre acești termeni ar merita să constituie câte un articol lexicografic în dicționarul limbajului poetic al lui Traian Dorz, așa cum alte studii ar trebui consacrate și cercetării altor familii de lexeme cu sensuri similare și cu numeroase ocurențe (cf., de pildă, *a încânta, încântare, încântat, încântător; a răpi, răpire, răpit* etc., ale căror valențe se ordonează, în principal, tot pe două paliere). Fără a încerca să facem ierarhizări și menținându-ne în limitele unei analize constatatoare, reținem că aceste versuri trebuie plasate într-o experiență personală de tip special, drept care valorile elementelor discutate configurează o artă poetică aparte a unui univers de factură mistico-religioasă, care primește relief și se configurează nu prin inovație, ci prin omogenitate și repetitivitate.

Construcția textuală (semantică și sintactică) lasă să transpară nu numai un anumit tip de manierism, ci, implicit, și un mod de a gândi actul poetic, care este unul centrat exclusiv pe raportul dintre om și Creator. Pentru autor, poezia nu reprezintă deloc o sărbătoare a figurilor de stil, a mijloacelor artistice generatoare de spectaculozitate, drept care nici nu caută insistent șocantul, inovația lingvistică, fiindcă important este nu absolutul expresiei, ci absolutul Creatorului (pentru Care nutrește un sentiment vădit de atașament profund), coroborat cu atitudinea de umilință, de simplitate (inclusiv prin limbaj) și de sobrietate conștientă, asumată total în fața sacralității.

¹¹ În contextul discuției despre sinonimele adjectivului *vrăjit* și despre variantele textelor poetice dorziene, de reținut că, în poezia *Dorul dorurilor mele...*, în loc de adjectivul *atrased* (cum apare, ulterior, în CCm 17), este întrebuințat, inițial, sinonimul *vrăjite* (citatul de mai jos respectă ortografia în vigoare a epocii respective): „Cum, vrăjite 'n dor de țarmuri, / Cheam'-un val pe altul val, / Mi-se cheamă-a mele doruri / Către Țărml de Cristal.” (Cristian Dor, *Dorul dorurilor mele...*, în idem, *În așteptarea Mirelui. Cântări de dragoste*, p. 13). La fel, în poezia intitulată *În Ziua-fără-Noapte*, în loc de adjectivul *răpiți* (cum apare, ulterior, în CCm 49), este întrebuințat sinonimul *vrăjiți* (textul prezintă și alte modificări, pe care nu le discutăm aici) – cf. „Vrăjiți privi-vom veșnic pe Fața Ta iubită / De Mire – mareaia supremei Frumuseți / Când vom putea pătrunde în Taina negândită / A Dragostei, a Slavei și-a Harului mareț.” (idem, *În Ziua-fără-Noapte*, în idem, *În așteptarea Mirelui. Cântări de dragoste*, p. 68) vs „Răpiți, privi-vom veșnic la Fața Ta Slăvită, / la toată mareaia Supremei Frumuseți, / cât vom putea pătrunde în Taina Negăită / a dragostei, iertării și harului mareț.” (CCm 49, *În ziua fără noapte...*).

Emblematică pentru poezia dorziană este, cu certitudine, conceperea textului prin acumulări și dezvoltări în simetrii sintactice, sub forma unor aglomerări semantice în ascendență, de limpede transparentă, cu efecte de poeticitate moderată, ca mijloace esențiale de intensificare a mesajului și de decodare dirijată (cvasianalitică) a acestuia. Încercând să păstreze „clasicitatea” operei, eul auctorial nu trăiește, totuși, singur, ci mereu în dialog, adresându-se imperativ sau comunicând despre sine cu ajutorul unui lexic concentrat, fixat constant pe realizarea repetițiilor și a paralelismelor (cu rol în constituirea și în desfășurarea semnificației), astfel încât versul însuși să conducă spre tema generală și, în definitiv, să jaloneze crezul artistic al autorului.

Traian Dorz rămâne unul dintre poeții români contemporani care au înțeles că „mecanismele inimii credincioase se pun în mișcare în funcție de alte criterii decât cele estetice, că inspirația divină poate fi descoperită mai cu seamă acolo unde exigențele artei încetează să mai cenzureze actul exprimării.”¹² „Forța mesajului său duhovnicesc depășește valoarea expresiei estetice, așezându-l pe acest împătimit al credinței în rândul poezilor religioși trecuți prin cumplita gheenă a închisorilor din anii negri ai ateismului comunist, după Vasile Voiculescu, Nichifor Crainic, Radu Gyr și ceilalți care au înălțat, asemenea lui, de după gratii, ruga lor către Domnul Izbăvitorul.”¹³

Surse

- Dor, Cristian, *În așteptarea Mirelui. Cântări de dragoste*, Beiuș, Tipografia „Doina”, 1943.
 CA = Dorz, Traian, *Cântarea Anilor*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2006.
 CCm = Dorz, Traian, *Cântarea Cântărilor mele*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2007.
 CVešn = Dorz, Traian, *Cântarea Veșniciei*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2007.
 CDr = Dorz, Traian, *Cântări de Drum*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2006.
 CNem = Dorz, Traian, *Cântări Nemuritoare*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2007.
 CUit = Dorz, Traian, *Cântări Uitate*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2008.
 CDin = Dorz, Traian, *Cântările Dintâi*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2004.
 CR = Dorz, Traian, *Cântările Roadelor*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2006.
 Dorz, Traian, *Din pragul veșniciei*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 1999.
 LD = Dorz, Traian, *Lucrători cu Dumnezeu*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 1999.
 PS = Dorz, Traian, *Poemele lui Solomon*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2006.
 * * *, *Poeziile creștinilor români*. Antologie și Cuvânt-înainte de Mircea Ciobanu, București, Editura „Casa Școalelor”, 1994.

Bibliografie

Băcilă, Florina-Maria, *The Lexical Family of the Noun farmec in Traian Dorz's Poetry*, în „Romanian Journal of Literary Studies” (Târgu-Mureș), nr. 4 / 2014, p. 343-350.

¹² Mircea Ciobanu, *Câteva precizări în loc de prefață*, în * * *, *Poeziile creștinilor români*. Antologie și Cuvânt-înainte de Mircea Ciobanu, București, Editura „Casa Școalelor”, 1994, p. III.

¹³ Zoe Dumitrescu Bușulenga, *Câteva cuvinte...*, în Traian Dorz, *Din pragul veșniciei*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 1999, p. 5.

- Cistelean, Ioana, *Poezia carcerală*, Pitești, Editura Paralela 45, 2000.
- DEX = * * *, *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a II-a, București, Editura Univers Enciclopedic, 1996.
- DA = * * *, *Dicționarul limbii române*, tomul II, partea I (F – I), București, Imprimeria Națională, 1934.
- DLR = * * *, *Dicționarul limbii române*, serie nouă, tomul XIII, partea a 3-a, litera V, *vîclă – vuzum*, literele W, X, Y, București, Editura Academiei Române, 2005.
- DLRLC = * * *, *Dicționarul limbii române literare contemporane*, volumul al IV-lea (S – Z), București, Editura Academiei, 1957.
- DLRM = * * *, *Dicționarul limbii române moderne*, București, Editura Academiei, 1958.
- Ilie, Emanuela, „**Dă-ne, Doamne, mântuirea / pentru jertfa ce-am adus...**”. *Poezia-rugăciune în spațiul închisorilor comuniste*, în Alexandru Gafton, Sorin Guia, Ioan Milică (editori), *Text și discurs religios*, nr. 2 / 2010. *Lucrările Conferinței Naționale Text și discurs religios*, ediția a II-a, Iași, 13-14 noiembrie 2009, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2010, p. 415-422.
- MDA = * * *, *Micul dicționar academic*, volumul IV, literele Pr – Z, București, Editura Univers Enciclopedic, 2003.
- Mihăilă, G., *Împrumuturi vechi sud-slave în limba română. Studiu lexico-semantic*, București, Editura Academiei, 1960.
- NDU = Oprea, Ioan, Pamfil, Carmen-Gabriela, Radu, Rodica, Zăstroiu, Victoria, *Noul dicționar universal al limbii române*, ediția a II-a, București – Chișinău, Editura Litera Internațional, 2007.
- Șăineanu, Lazăr, *Încercare asupra semasiologiei limbei române. Studii istorice despre tranzițiunea sensurilor*. Cu o alocuțiune-prefață de B. P. Hasdeu. Ediție îngrijită, studiu introductiv și indice de Livia Vasiliuță, Timișoara, Editura de Vest, 1999.
- Teleoacă, Dana-Luminița, *Terminologia religioasă creștină în limba română*, București, Editura Academiei Române, 2005.
- Tohăneanu, G. I., *Expresia artistică eminesciană*, Timișoara, Editura Facla, 1975.